

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

**Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»**

**з теми: РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ**

Виконала: здобувачка вищої освіти
освітньої програми «Початкова освіта»
спеціальності 013 Початкова освіта
заочної форми здобуття вищої освіти
Кирченко-Камбур Інна Сергіївна

Керівник: Мелекесцева Н.В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії та методик
початкової освіти

Рецензент: Ватаманюк Г.П.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
старший викладач кафедри теорії та
методик дошкільної освіти

Кам'янець-Подільський, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ	8
1.1. Наукове трактування поняття «емоційний інтелект», його структурна організація	8
1.2. Особливості розвитку емоційного інтелекту в дітей молодшого шкільного віку	13
1.3. Потенціал уроків літературного читання у розвитку емоційного інтелекту учнів початкових класів	18
1.4. Педагогічні умови розвитку емоційного інтелекту молодших школярів на уроках літературного читання	23
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС РОБОТИ З ТВОРАМИ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ДІТЕЙ	26
2.1. Аналіз шкільних підручників із читання як засобу розвитку емоційного інтелекту учнів початкових класів	26
2.2. Методика розвитку емоційного інтелекту молодших школярів під час роботи з художнім текстом	34
2.3. Організація, зміст і перевірка ефективності експериментального дослідження	44
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	58
ДОДАТКИ.....	67

ВСТУП

В умовах модернізації освіти особливої ваги набуває формування в учнів життєвих умінь і компетентностей, які забезпечують їхню успішну адаптацію до викликів сучасного світу. Освітній процес нині спрямований не лише на засвоєння знань, умінь і навичок, а й на розвиток особистості дитини, здатної ефективно взаємодіяти з іншими, усвідомлювати власні емоції та емоційний стан оточення, тобто розвивати емоційний інтелект, який сприяє саморегуляції, співпереживанню та побудові гармонійних стосунків.

Дослідження учених доводять, що емоційний інтелект впливає на життєвий успіх, соціальну адаптованість і внутрішню гармонію людини. Якщо у ХХ столітті освітня й наукова спільнота зосереджувалася переважно на розвитку логічного інтелекту, то у ХХІ столітті, в умовах глобалізації та динамічних соціальних змін, особливого значення набуває формування емоційного інтелекту як основи ефективного спілкування, співпраці та саморозвитку.

Відтак Концепцією Нової української школи визначено наскрізне вміння «конструктивно керувати емоціями та застосовувати емоційний інтелект», спільне для десяти ключових компетентностей [37, с. 12]. У цьому контексті освітній процес закладу загальної середньої освіти має забезпечити розвиток емоційного інтелекту учнів, формування в них умінь усвідомлювати й виражати власні почуття, керувати ними, розуміти емоційний стан інших людей та налагоджувати гармонійні взаємини у колективі.

На засадах Концепції НУШ ґрунтується Державний стандарт початкової освіти, який також визначає вміння «конструктивно керувати власними емоціями» як наскрізне, спільне для всіх ключових компетентностей [13, с. 2]. Такий підхід підкреслює значущість розвитку емоційної сфери молодших школярів, формування в них емоційної чутливості, емпатії, здатності до саморегуляції та позитивної взаємодії з іншими людьми. Адже саме на етапі початкової освіти закладаються основи емоційної культури дитини, формується

здатність розпізнавати й називати власні емоції, співпереживати, виявляти емпатію, толерантність, доброзичливість.

Емоційний інтелект особистості є об'єктом досліджень як зарубіжних (Р. Бар-Она, Г. Гарднера, Д. Гоулмана, М. Зайднера, Д. Карузо, Дж. Майера, Дж. Меттьюса, Г. Орме, Р. Робертса, П. Саловея, Д. Слайтера), так і українських учених (Е. Носенко, І. Калініченко, Н. Ковриги, О. Остапчук). Особливу увагу науковці приділяють розвитку емоційного інтелекту дітей молодшого шкільного віку, зокрема Г. Заставська, Т. Котик, О. Мельник, М. Шпак, Ю. Штанько й ін. Важливим напрямом досліджень є формування емоційного інтелекту в процесі опанування предметів мовно-літературного циклу, враховуючи їх емоційно-ціннісний потенціал (О. Вашуленко, І. Голубовська, Н. Гудима, Т. Дорошенко, Н. Мелекєсцева, В. Науменко, В. Підгурська, Г. Підлужна, О. Савченко, І. Сухопара).

Окреслені дослідження підкреслюють важливість розвитку емоційного інтелекту в освітньому процесі початкової школи, зокрема на уроках літературного читання, які надають широкі можливості для глибокого емоційного переживання, осмислення людських почуттів, формування гуманних цінностей, розвитку умінь виражати власні емоції та розуміти емоційний стан інших людей.

Таким чином, **актуальність** дослідження визначається сучасними освітніми пріоритетами, спрямованими на виховання емоційно інтелектуальної, духовно багатой особистості молодшого школяра. Крім того, вона зумовлена соціальними та освітніми викликами сьогодення, які потребують формування гармонійно розвиненої, емоційно зрілої особистості, здатної до співчуття, взаєморозуміння та конструктивної взаємодії. Особливого значення розвиток емоційного інтелекту набуває в умовах воєнних подій, інформаційного перевантаження та соціальної нестабільності, оскільки він є основою психологічної стійкості, емпатії та позитивного мислення молодших школярів.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність методики розвитку емоційного інтелекту молодших школярів на уроках літературного читання.

Досягнення мети кваліфікаційної роботи передбачає вирішення таких **завдань**:

1) з'ясувати сутність поняття «емоційний інтелект», схарактеризувати специфіку його розвитку в дітей молодшого шкільного віку;

2) розкрити потенціал літератури для дітей і навчального предмета «Літературне читання» для розвитку емоційного інтелекту молодших школярів;

3) визначити педагогічні умови розвитку емоційного інтелекту учнів початкових класів на уроках літературного читання;

4) описати методику розвитку емоційного інтелекту учнів початкових класів у процесі роботи з творами літератури для дітей та експериментально перевірити її ефективність.

Об'єкт дослідження – процес розвитку емоційного інтелекту молодших школярів в освітньому середовищі початкової школи.

Предмет дослідження – педагогічні умови, методи та прийоми розвитку емоційного інтелекту молодших школярів на уроках літературного читання.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що ефективність розвитку емоційного інтелекту молодших школярів на уроках літературного читання підвищиться за умови науково обґрунтованого та цілеспрямованого впровадження методики, що передбачає систематичне використання вправ і завдань з емоційним змістом, інтеграцію художніх творів різних жанрів, створення емоційно безпечного та підтримувального освітнього середовища, організацію педагогічного спілкування на засадах емпатії, а також формування ситуації успіху в навчальній діяльності кожного учня.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення, систематизація наукових джерел із проблеми розвитку емоційного інтелекту, психолого-педагогічної літератури та нормативних документів) – для уточнення сутності базових понять, визначення теоретичних засад і

розроблення методики розвитку емоційного інтелекту молодших школярів на уроках літературного читання; емпіричні (спостереження, анкетування, бесіди, педагогічний експеримент) – для виявлення рівня сформованості емоційного інтелекту, перевірки ефективності запропонованої методики й аналізу результатів навчальної діяльності учнів. Для кількісної та якісної обробки експериментальних даних, а також підтвердження достовірності отриманих результатів застосовувалися методи математичної статистики.

Організація дослідження. Експериментальне дослідження здійснювалося на базі Чернівецького ліцею №19 ім. Ольги Кобилянської.

Наукова новизна дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальному підтвердженні ефективності методики розвитку емоційного інтелекту молодших школярів на уроках літературного читання, що поєднує роботу з дитячими творами різних жанрів, завдання з емоційним змістом та створення сприятливого емоційного середовища.

Теоретичне значення роботи полягає у систематизації знань про емоційний інтелект молодших школярів та визначенні психолого-педагогічних умов його розвитку на уроках літературного читання.

Практичне значення дослідження – можливість використання розробленої методики вчителями початкових класів на уроках літературного читання та студентами спеціальності Початкова освіта під час проходження педагогічної практики.

Апробація роботи здійснювалася під час участі в міжнародних, всеукраїнських і регіональних науково-практичних конференціях («Актуальні питання початкової освіти: досвід, реалії, перспективи», 17–18 жовтня 2024 р., 15–16 жовтня 2025 р., м. Кам'янець-Подільський; «Українська та іноземні мови в початкових класах: актуальні проблеми й інноваційні технології», 12–13 березня 2025 р., м. Кам'янець-Подільський; «Інновації в початковій і спеціальній освіті: досягнення та перспективи», 14 травня 2025 р., м. Черкаси), студентських конференціях (всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасна початкова освіта: погляди молодих дослідників», 23 квітня 2025 р.,

м. Ніжин; всеукраїнська науково-практична конференція здобувачів вищої освіти й молодих вчених «Актуальні питання сучасної освіти в Україні: виклики та перспективи», 05-06 листопада 2025 р., м. Кам'янець-Подільський; наукова конференція студентів і магістрантів за підсумками НДР у 2024-2025 н.р., 09–10 квітня 2025 р.). Про результати дослідження заслухано на заняттях студентської проблемної групи «Актуальні проблеми мовно-літературної освіти молодших школярів» та на засіданнях кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2024-2025, 2025-2026 н.р.).

Публікації. Кирченко-Камбур І. Література для дітей як засіб розвитку емоційного інтелекту молодших школярів. *Збірник наукових праць студентів і магістрантів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; педагогічний факультет; [відпов. секр. Н.В. Бахмат]. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2025. Вип. XXI. С. 100-104 [22].*

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів (Розділ 1 «Теоретичні засади розвитку емоційного інтелекту молодших школярів на уроках літературного читання»; Розділ 2 «Методика розвитку емоційного інтелекту молодших школярів під час роботи з творами літератури для дітей»), висновків, списку використаних джерел (74 найменування), додатків. Обсяг роботи становить 71 сторінка, основний текст викладено на 57 сторінках комп'ютерного тексту.

ВИСНОВКИ

У процесі виконання кваліфікаційної роботи було здійснено теоретичне обґрунтування, методичну розробку та експериментальну перевірку ефективності системи розвитку емоційного інтелекту молодших школярів на уроках літературного читання. Відповідно до поставленої мети – теоретично осмислити та експериментально перевірити можливості розвитку емоційного інтелекту учнів початкової школи засобами художнього слова – у дослідженні послідовно реалізовано низку завдань, які дали змогу отримати комплексні результати й підтвердити висунуту гіпотезу.

На основі аналізу психолого-педагогічних і методичних джерел було з'ясовано, що емоційний інтелект є важливою складовою емоційно-ціннісної сфери особистості, яка забезпечує здатність дитини усвідомлювати власні емоції, розуміти почуття інших людей, регулювати свої емоційні стани відповідно до ситуації, проявляти емпатію та встановлювати позитивні взаємини з оточенням. У молодшому шкільному віці закладаються основи емоційної культури, формується здатність до емоційної рефлексії, розвиваються соціальні почуття, тому саме цей період є найбільш сприятливим для цілеспрямованого розвитку емоційного інтелекту.

Важливу роль у цьому процесі відіграє мовно-літературна освітня галузь, зокрема уроки літературного читання, адже художній текст апелює не лише до свідомості, а й до почуттів дитини, спонукає її співпереживати, осмислювати вчинки персонажів, розпізнавати емоційні стани, робити морально-ціннісні висновки. Аналіз змісту підручників з літературного читання для початкової школи (авт. О. Савченко) виявив, що вони містять значний потенціал для розвитку емоційного інтелекту учнів. Серед завдань підручників виявлено такі, що формують уміння визначати настрій художнього твору, описувати емоції героїв, виявляти власні почуття під час читання, зіставляти особисті переживання з переживаннями літературних персонажів. Важливою є й роль ілюстрацій, репродукцій картин, сюжетних малюнків, які активізують емоційне

сприймання тексту та допомагають учням глибше усвідомити внутрішній світ героїв.

На основі теоретичного аналізу було розроблено й упроваджено методiku розвитку емоційного інтелекту молодших школярів у процесі роботи з художнім текстом. Її сутність полягала у систематичному, поетапному й цілеспрямованому використанні завдань з емоційним змістом, організації педагогічного спілкування на засадах емпатії, створенні ситуації успіху в навчальній діяльності та формуванні емоційно безпечного середовища. Реалізація методики передбачала кілька взаємопов'язаних етапів: мотиваційно-ціннісний (усвідомлення значення емоцій у житті людини), пізнавальний (розширення знань про емоції та їх вираження), навчальний (формування навичок розпізнавання й регулювання емоцій), практичний (застосування емоційних умінь у реальних навчальних і життєвих ситуаціях) і творчий (креативне використання сформованих компонентів емоційного інтелекту під час інсценізацій, літературних ігор, виразного читання).

Формувальний експеримент проводився у 2-Б класі, де учні працювали за розробленою системою вправ і завдань, тоді як у контрольному класі навчання здійснювалося за традиційною методикою. Порівняння результатів констатувального та контрольного зрізів показало позитивну динаміку розвитку емоційного інтелекту учнів експериментальної групи. Діти стали краще розуміти емоційний настрій художніх творів, точніше визначати й описувати почуття героїв, обґрунтовувати власне емоційне ставлення до прочитаного, виявляти емпатію та доброзичливість у міжособистісних стосунках.

Загальний рівень сформованості емоційного інтелекту в учнів експериментальної групи значно підвищився, що підтверджує ефективність запропонованої методики. Водночас було встановлено, що успішність розвитку емоційної сфери молодших школярів значною мірою залежить від педагогічної компетентності вчителя, його емоційної культури, здатності створювати атмосферу довіри, підтримки та позитивного настрою на уроці. Не менш важливим чинником є участь батьків у процесі емоційного виховання дітей,

адже саме сімейне середовище формує базові емоційні установки, відчуття безпеки та прийняття, які визначають подальший розвиток емоційного інтелекту.

Таким чином, результати дослідження підтвердили гіпотезу про те, що ефективність розвитку емоційного інтелекту молодших школярів у процесі роботи з дитячими творами різних жанрів підвищується за умови систематичного використання завдань із емоційним змістом, створення емоційно безпечного освітнього середовища, організації педагогічного спілкування на засадах емпатії та забезпечення ситуації успіху в навчальній діяльності кожного учня.

Отримані результати дозволяють стверджувати, що розвиток емоційного інтелекту має бути одним із пріоритетних напрямів сучасної початкової освіти, адже він забезпечує гармонійне поєднання когнітивного, морального й емоційного розвитку дитини. Емоційно зрілий молодший школяр легше адаптується до навчання, проявляє інтерес до пізнання, здатен до конструктивної взаємодії, співпраці й творчого самовираження.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Перспективними напрямами подальших наукових розвідок є розроблення комплексної програми розвитку емоційного інтелекту учнів початкових класів із урахуванням міжпредметних зв'язків, створення інтегрованих курсів, що поєднують емоційне, моральне й когнітивне виховання, а також підготовка вчителів до реалізації емоційно-компетентнісного підходу в освітньому процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бадер В.І. Формування емоційної компетентності майбутніх учителів початкової школи при вивченні лінгвістичних дисциплін. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»*. 2020. Вип. 3. С. 33–39.
2. Барнич О.В., Кравченко І.М., Мамчич О.Б. Творча учнівська імпровізація на уроках читання як шлях до розвитку емоційного інтелекту молодших школярів у Новій українській школі. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 79. Т. 1. С. 32–36.
3. Божко Т. Позитивні та негативні емоції в казках українських письменників (розробка інтегрованого заняття). *Початкова школа*. 2020. №5-6. С. 13–15.
4. Брославська Г.М., Дригач Т.Г. Розвиток емоційного інтелекту учнів початкових класів. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2020. Вип. 47. С. 7.
5. Вашуленко О. Емоційно-ціннісна складова у структурі читацької компетентності молодшого школяра. *Початкова школа*. 2013. №1. С. 13–17.
6. Вашуленко О.В. Емоційно-ціннісний розвиток молодших школярів на уроках літературного читання. *VII Волошинські читання «Шкільна мовно літературна освіта: традиції і новаторство»*: матеріали всеукр. наук. практич. конф., м. Київ, 17 травня 2019 р. Київ: УОВЦ «Оріон», 2019. С. 277–283.
7. Войтовська О. Розвиток емоційного інтелекту в дітей дошкільного й молодшого шкільного віку методами арт-терапії. *Нова педагогічна думка*. 2020. №2(102). С. 68–71.
8. Гацько А.Ф., Смігунова О.В. Емоційний інтелект як стратегічний важіль лідерства. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2016. Вип. 177. С. 61–67.
9. Гоулман Д. Емоційний інтелект / пер з англ. С.Л. Гумецької. Харків: Віват, 2020. 512 с.

10. Гудима Н., Мелекесцева Н. Література для дітей як засіб розвитку емоційного інтелекту молодших школярів. *Фахова підготовка вчителя початкової школи в умовах реформування освіти*: колективна монографія / за ред.: Н.В. Бахмат, Н.В. Гудими, О.В. Ковальчук, С.З. Романюк. Київ: Міленіум, 2021. С. 79–88.

11. Гудима Н.В., Мелекесцева Н.В., Ковальчук О.В. Готовність учителя початкової школи до формування в учнів емоційної грамотності на уроках мовно-літературної освітньої галузі засобами емоційного спілкування. *Педагогічна освіта: теорія і практика*: Збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. Бахмат Н.В.]. Вип. 29 (2-2020). Київ: Міленіум, 2020. С. 266–276. URL: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2020-29.266-276> (дата звернення: 11.11.2024).

12. Дерев'янюк С.П. Психологія емоційного інтелекту: навчально-методичні рекомендації. Чернігів: НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2023. 80 с.

13. Державний стандарт початкової освіти. *Учитель початкової школи*. 2018. №4 (вкладка). С. 1–16.

14. Діагностика та механізми подолання втрат у навчанні молодших школярів. *Методичні рекомендації [Електронне видання]* / кол. автор.; за загальною редакцією О.М. Топузова; укл. О.В. Онопрієнко. Київ: Інститут педагогіки НАПН України, 2023. 146 с.

15. Дорошенко Т.В. Виховання емоційної культури школярів засобами інтегрованого вивчення предметів мовно-літературного циклу та музики. URL: <http://studentam.net.ua/content/view/7707/> (дата звернення: 11.11.2024).

16. Животенко Л. Розвиток емоційного інтелекту засобами арт-методів (на прикладі діяльності гуртка «Весела карусель» у КПДЮ). *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. 2016. Вип. 1. С. 68–74.

17. Зарицька В.В. Методика дослідження емоційного інтелекту особистості. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019 р. №3. Т. 2. С. 37–41. URL: <https://doi.org/10.32840/2663-6026.2019.3-2.7> (дата звернення: 24.03.2025).

18. Іваненко О. Розвиток емоційного інтелекту на прикладі складання есе. *Початкова школа*. 2019. №8. С. 26–27.
19. Інноваційні технології навчання української мови та літературного читання в початковій школі: навчальний посібник / за заг. ред. Н.В. Гудими. Кам'янець-Подільський: Друк-сервіс, 2018. 168 с.
20. Кисельова Д.С. Інтерактивні комікси як засіб розвитку емоційного інтелекту. *Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Кременчук, 13 березня 2020 р. Кременчук: Методичний кабінет, 2020. С. 489–493.
21. Кас'янова С. Роль емоційного інтелекту в розвитку лідерських якостей особистості. *Психологічні перспективи*. 2018. Вип. 31. С. 118–130.
22. Кирченко-Камбур І. Література для дітей як засіб розвитку емоційного інтелекту молодших школярів. *Збірник наукових праць студентів і магістрантів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; педагогічний факультет; [відпов. секр. Н.В. Бахмат]*. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2025. Вип. XXI. С. 100–104.
23. Котик Т.М. Нова українська школа: теорія і практика формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи: навчально-методичний посібник для вчителів початкової школи. Тернопіль: Астон, 2020. 192 с.
24. Котяхова Н. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів у контексті Нової української школи. *Початкова школа*. 2019. №6. С. 17–21.
25. Кочерга О. Психофізіологія чутливості емоційно-почуттєвої сфери учнів початкових класів. *Початкова школа*. 2017. №12. С. 5–8.
26. Кравченко І.М. Соціально-емоційне та етичне навчання як платформа для розвитку емоційного інтелекту учнів початкових класів на уроках читання в умовах НУШ. *Компетентнісне спрямування дошкільної та початкової освіти в умовах нової української школи*: зб. матеріалів III Всеукр.

наук.-практ. інтернет-конф., м. Київ, 15 грудня 2020 р. Київ: ІПО КУБГ, 2020. С. 81–88.

27. Кулик Н.А., Гільова Л.Л. Емоційний інтелект: аналіз сучасних західних досліджень. *Проблеми сучасної психології*: збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2017. Вип. 39. С. 79–90.

28. Лабач М.М. Емоційний інтелект як передумова успішного розвитку особистості. *Вісник ЛДУ БЖД: Збірник наукових праць*. 2016. №13. С. 214–220.

29. Лелюх-Степанчук О.О. Особливості емоційного інтелекту дітей молодшого шкільного віку. *Актуальні проблеми освітнього процесу в контексті європейського вибору України*: зб. матеріалів всеукр. круглого столу, 17 квітня 2018 р. Київ: КНУБА, 2018. С. 164–168.

30. Лелюх-Степанчук О.О. Особливості емоційного розвитку дітей молодшого шкільного віку. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. №2. С. 140–144.

31. Мартиненко В. Читацька діяльність молодших школярів: сучасні тенденції розвитку. *Початкова школа*. 2017. №8. С. 16–20.

32. Медвідь Л.П. Розвиток емоційного інтелекту учнів початкової школи. URL: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/85-peperervna-pedahohichna-osvita-v-ukrayini-stan-problemy-perspektyvy-2018-r/87-rozvitok-emotsijnogo-intelektu-uchniv-pochatkovoji-shkoli> (дата звернення: 19.11.2024).

33. Назарук Н.В. Психологічний аналіз моделей емоційного інтелекту. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. №3. С. 61–65.

34. Науменко В. Художній твір як джерело емоційно-чуттєвого досвіду особистості. *Учитель початкової школи*. 2019. №12. С. 28–31.

35. Нетреба М., Хаджинова І. Теоретичні засади формування емоційного інтелекту молодших школярів. *Психолого-педагогічні проблеми*

сучасної школи. 2024. Вип. 2(12). С. 38–47. URL: [https://doi.org/10.31499/2706-6258.2\(12\).2024.315005](https://doi.org/10.31499/2706-6258.2(12).2024.315005) (дата звернення: 05.10.2025).

36. Нова українська початкова школа: розвиток емоційного інтелекту молодших школярів: навчально-методичний посібник / [електронне видання] / О.М. Мельник, Ю.П. Штанько, Г.В. Заставська. Запоріжжя, 2022. 60 с.

37. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 10.10.2024).

38. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. Н.М. Бібік. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

39. Носенко Е.Л., Коврига Н.В. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції. Київ: Вища школа, 2003. 126 с.

40. Овчаренко Г.Р. Структурна модель емоційного інтелекту. *Вісник післядипломної освіти*. 2013. Вип. 9 (2). С. 261–267.

41. Одарчук Н.А., Хмельова І.І. Наукові актуалітети розвитку емоційного інтелекту молодших школярів. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2023. Вип. 3. С. 68–73. URL: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2023.3.11> (дата звернення: 04.12.2024).

42. Олійник О. Емоційна компетентність: шляхи реалізації якісного розвитку дитини дошкільного віку. *Педагогічна освіта: теорія і практика*: збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський, 2018. Випуск 24 (1–2018). Ч. 2. С. 265–270.

43. Перезавантаження НУШ: практичні орієнтири для вчительства початкової школи / автори: Р. Шиян, Ю. Романенко, В. Терещенко, О. Мірошникова, О. Коршунова, О. Романюк, С. Гарна, І. Ліпчевська, І. Забава, Б. Смаль. Київ, 2025. 116 с.

44. Підгурська В., Голубовська І. Розвиток емоційного інтелекту здобувачів освіти на уроках мовно-літературної освітньої галузі. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 72. Т. 3. С. 269–275. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/72-3-40> (дата звернення: 15.05.2025).

45. Підлужна Г.В. Розвиток емоційної сфери молодших школярів на засадах педагогіки творчості у форматі уроків літературного читання. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти*: зб. матеріалів III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 17–18 квітня 2019 р. / за ред. О.А. Голюк; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної, початкової освіти та мистецтв. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2019. Вип. 8. С. 326–330.

46. Підлужна Г.В. Розвиток емоційної сфери молодших школярів на уроках літературного читання. *Професійна освіта в умовах інтеграційних процесів: теорія і практика*: зб. наук. праць. Житомир: ФОП «Н.М. Левковець», 2017. Ч. 2. С. 29–34.

47. Підлужна Г., Худякова І. Педагогічні умови розвитку емоційного інтелекту здобувачів початкової освіти (лінгводидактичний аспект). *Калейдоскоп мов*. 2019. №6(189). С. 29–33.

48. Приходько Ю. Розуміти емоції і керувати ними – важливо для кожної людини. *Учитель початкової школи*. 2019. №12. С. 6–9.

49. Прокоф'єва Л.О. Психолого-педагогічні основи розвитку емоційного інтелекту в учнів молодшого шкільного віку. Ізмаїл: ІДГУ, 2023. 78 с.

50. Ракітнянська Л.М. Формування емоційного інтелекту особистості як ознака інноваційних тенденцій в освіті. *Інноваційні наукові дослідження у сфері педагогічних та психологічних наук*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ / Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського. Київ, 2019. С. 89–92.

51. Роль соціального та емоційного інтелекту як найважливіших soft-skills XXI століття в освітньому процесі: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, Одеса. Видавничий дім «Гельветика», 2023. 472 с.

52. Савченко О. Інноваційний потенціал підручника з читання. *Український педагогічний журнал*. 2019. №3. С. 65–71.

53. Савченко О. Розуміння молодшими школярами літературних творів: сутність процесу і засоби формування. *Початкова школа*. 2017. №8. С. 6–12.

54. Савченко Ю.Ю. Розвиток емоційного інтелекту учнів молодшого шкільного віку. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2014. №12(31). С. 12–16. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/10250/1/%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_12_2014.pdf (дата звернення: 02.10.2024).

55. Свобода В.В. Формування емоційного інтелекту здобувачів початкової освіти на уроках літературного читання. *Особистісне зростання: теорія і практика*. Житомир, 2020. С. 237–239.

56. Сонячні вітрила: книжка для додаткового читання. 2 клас / О. Лабащук, Т. Решетуха. Тернопіль: Підручники і посібники, 2024. 144 с.

57. Струк В. Розвиток емоційної сфери молодших школярів на уроках літературного читання. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 19-20 квітня 2018 р.)* / за ред. О.А. Голюк; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної, початкової освіти та мистецтв. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2018. Вип. 7. С. 239–242.

58. Сухопара І. Чинники розвитку емоційного інтелекту молодших школярів у контексті Нової української школи. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2019. №2(65). С. 296–301.

59. Сухопара І., Степаненко А. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів на уроках літературного читання засобами гри. *Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та*

перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»: Зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький, 2019. Вип. 47. С. 271–274.

60. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1–2 та 3–4 класи. Київ: Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.

61. Українська мова та читання: Підручник для 2 класу ЗЗСО (у 2-х частинах): Частина 2 / О.Я. Савченко. Київ: УОВЦ «Оріон», 2019. 144 с.

62. Українська мова та читання: Підручник для 3 класу ЗЗСО (у 2-х частинах): Частина 2 / О.Я. Савченко. Київ: ОУВЦ «Оріон», 2020. 160 с.

63. Українська мова та читання: Підручник для 4 класу ЗЗСО (у 2-х частинах): Частина 2 / О.Я. Савченко, І.В. Красуцька. Київ: УОВЦ «Оріон», 2021. 160 с.

64. Фідкевич О.Л. Проблема розвитку емоційного інтелекту учнів / учениць початкової школи у контексті педагогічної спадщини О.Я. Савченко. *Треті всеукраїнські педагогічні читання пам'яті О.Я. Савченко*. 2023. С. 219–222. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739096/1/Zbirnyk_2023_%D1%81%D1%82219-222.pdf (дата звернення: 17.10.2024).

65. Цавалюк Т.О. Особливості формування інтелектуальних почуттів у старшому дошкільному віці та у молодшому шкільному віці в процесі навчальної діяльності. *Молодь і ринок*. 2015. №9. С. 153–157.

66. Чумакова А.А. Емоційна культура як педагогічний феномен: підходи, поняття, структура. *Педагогічні науки*. 2019. Випуск 1(31). С. 63–71.

67. Шахновська І.І., Вознюк А.М. Відтворення емоцій персонажів дитячої художньої літератури: перекладацький аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2018. Вип. 32(2). С. 182–184.

68. Шпак М.М. Вікові особливості розвитку емоційного інтелекту молодших школярів. *Science and Education a New Dimension*. Будапешт, 2018. Вип. VI (68). №164. С. 71–74.

69. Шпак М. Емоційний інтелект як особистісний ресурс забезпечення психологічного благополуччя молодших школярів. *Наука і освіта*. 2016. №5. С. 266–270.

70. Шпак М.М. Емпіричне дослідження психологічних особливостей розвитку емоційного інтелекту в молодшому шкільному віці. *Психологічні перспективи*. Луцьк: Східноєвропейський нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2017. Вип. 29. С. 234–244.

71. Шпак М.М. Психологічні типи емоційного інтелекту молодших школярів. *Психологічний часопис*: зб. наук. праць. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка Національної академії педагогічних наук України, 2017. №2(6). С. 88–98.

72. Bar-On R., Parker J. D. A. Emotional and social intelligence: Insights from the Emotional Quotient Inventory. *Handbook of emotional intelligence*. San Francisco: Jossey-Bass, 2000. P. 363–388.

73. Gardner H. *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. 2-nd paper edit. N. Y.: Basic Books, 2011. 467 p.

74. Salovey P., Mayer J. D. Emotional intelligence. *Imagination, Cognition, and Personality*. 1990. Vol. 9. P. 185–211.